

Rammeverk for opplæring

LÆRINGSMILJØ

ROGALAND
FYLKESKOMMUNE

Retningslinjer for forebygging, mistanke om og bruk av rusmidler

Versjon 2.2

Sist endret: 1/8-2022

Godkjent av:	Seksjonssjef opplæring i skole	Gyldig fra:	12. november 2021
Ansvarlig saksbehandler:	lars.jorgen.skolem@rogfk.no hilde.blesvik@rogfk.no		
Grunnlagsdokumenter: (Lover og forskrifter, politiske vedtak, planer, veiledere, brev, rundskriv, med mer.)	Lov av 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova) Forskrift til opplæringslova Forskrift om ordensreglement for videregående skoler i Rogaland fylkeskommune Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v		
Andre relevante dokumenter:	<ul style="list-style-type: none">- Retningslinjer for håndtering av fravær- Handlingsplan for psykisk helse- Søknad om velferdspermisjon med unntak fra fraværsgrensen- Rutinedokument for å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø – opplæringsloven kapittel 9A		
Innhold:	Innledning Del 1: Forebygging av ulovlig og/eller problematisk bruk av rusmidler Del 2: Håndtering av situasjoner hvor man mistenker eller vet at en elev er ruset i skoletiden		
Vedlegg:	Forebyggende tiltak Tiltak for elever man mistenker eller vet at ruser seg Samtykkeskjema - skolen får tilgang til elevens testresultat Samtykkeskjema - skolen kan teste eleven		

Revidering:	Dokumentet skal revideres før hvert nye skoleår.
Endringslogg:	<ul style="list-style-type: none"> • 1/8-2022: Skrevet inn små språklige endringer. Fjernet ruskontrakt som anbefalt hjelpemiddel. Presisert at dokumentet skal revideres før hvert nye skoleår. Fjernet vedlegget med henvisning til «tegn og symptomer på bruk av rusmidler» og oppfordrer til at skolene selv, sammen med fagmiljøer, utvikler kompetanse på å gjenkjenne rusproblematikk hos elever. Presisering av at rustesting bare skal gjennomføres dersom det foreligger et konkret og reflektert formål som ikke kan oppnås med andre virkemidler. • 28/1-2022: Skrevet inn små endringer i dokumentets samtykkeskjemaer for å i enda større grad sikre at elevene ikke føler seg tvunget til å gjennomføre rustest. • 11/11-2021: Lagt inn et eget punkt om behovet for rutinen og lovhjemmel for dette. • 11/11-2021: Lagt inn nye underpunkter om vurdering av rustesting og om elevers rett til å trekke tilbake samtykket. • 8/11-2021: Lagt inn et nytt punkt om rusteam på skolene. • 8/11-2021: Formålspunktene (1.1 og 2.1) er oppdatert for å tydeliggjøre at arbeidet med rusforebygging er å bidra til at elevene utvikler en sunn og god holdning til bruk av rusmidler og at eventuelle inngrep alltid skal være så små som mulig. • 8/11-2021: Lagt til innholdsfortegnelse for å forenkle navigasjon • 8/11-2021: Gjeninnført testing som alternativ etter svar fra Statsforvalteren angående testingens lovlighet og lagt tilbake lenker til samtykkeskjemaer. • 20/10-2021: Fjernet vedlegg med samtykkeskjema for rustesting. Dette er midlertidig tatt ut av rutinen i påvente av avklaring fra Statsforvalteren • 20/10-2021: Fjernet Norsk Narkotikapolitiforening som mulig samarbeidspartner. • 20/10-2021: Fjernet rustesting fra rutinen. Dette er midlertidig tatt ut av rutinen i påvente av avklaring fra Statsforvalteren

Innhold

Innledning.....	4
Behovet for en rutine for håndtering av forebygging, mistanke om og bruk av rusmidler.....	4
Del 1: Retningslinjer for forebygging av ulovlig og/eller problematisk bruk av rusmidler	6
1.1 Formål.....	6
1.2 Rusteam.....	6
1.3 Skolens arbeid med forebygging.....	7
1.4 Støttespillere skolen kan benytte seg av.....	8
Del 2: Håndtering av situasjoner hvor man mistenker eller vet at en elev er ruset i skoletiden	9
2.1 Formål.....	9
2.2 Virkeområde.....	9
2.3 Hvordan gjenkjenne rusproblematikk.....	9
2.4 Rustesting	9
2.4.1 Vurderinger knyttet til rustesting som virkemiddel	11
2.4.2 Dersom eleven trekker tilbake sitt samtykke	11
2.5 Tiltak skolen kan tilby elever som trenger hjelp til å håndtere ulovlig eller problematisk bruk av rusmidler	11
2.6 Prosedyre.....	12

Innledning

Bruk, besittelse og salg av ulovlige rusmidler er straffbart.¹ Bruk av ulovlige rusmidler er et samfunnsproblem. Det samme er problematisk bruk av lovlige rusmidler. Å få bukt med dette problemet krever innsats fra flere aktører, deriblant skolen.

Når en elev starter på videregående skole er eleven gammel nok til at han eller hun mest sannsynlig enten allerede har prøvd, eller snarlig vil prøve, et eller flere rusmidler. For flere elever er regelmessig bruk av rusmidler vanlig, og for noen elever har rusmiddelbruken blitt problematisk. På noen skoler oppstår det grupperinger på skolen hvor rusmidler brukes og selges i skoletiden.

De videregående skolene i Rogaland fylkeskommune vil være en samfunnsaktør som bidrar i arbeidet med å forebygge problematisk rusmiddelbruk. Dette dokumentet inneholder retningslinjer for det forebyggende arbeidet som skal gjøres på skolene og retningslinjer for hvordan de som arbeider på skolene skal håndtere situasjoner hvor det er mistanke om at en elev er ruset i skoletiden.

Skolene er pålagt å følge retningslinjene i dette dokumentet, men oppfordres til å videreutvikle prosedyrene slik at de blir best mulig tilpasset situasjonen på den enkelte skolen.

Skolen plikter å sørge for at eleven er godt kjent med sine rettigheter.

Behovet for en rutine for håndtering av forebygging, mistanke om og bruk av rusmidler

Fylkeskommunen skal legge til rette for at elever på den videregående skolen skal være trygge der de oppholder seg store deler av dagen. Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v, som kommer til anvendelse ved planlegging, tilrettelegging og drift av videregående skoler, skal bidra til at miljøet i videregående skoler *fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade*, jf. § 2 pkt. 3 jf. § 1.

Det følger av forskriftens § 14 at *Virksomheter skal planlegges og drives slik at skader og ulykker forebygges. Virksomheten skal ha rutiner og utstyr for håndtering av ulykkes- og faresituasjoner. Rutinene og sikkerhetsutstyret skal være kjent for alle, herunder barn og elever*. Forskriftens § 14 er utformet slik at den skal gi en fleksibilitet slik at den følger samfunnets utvikling. Fylkeskommunens vurdering av risikosituasjoner ved de videregående skolene tilsier at det er nødvendig med et systemdokument med retningslinjer for forebygging, mistanke og bruk av rusmidler, herunder frivillig rustesting.

De videregående skolene har også et lovpålagt ansvar for å sikre alle elever et trygt og godt skolemiljø, jfr. opplæringslova kapittel 9A. Bruk av rusmidler kan blant annet

¹ Se legemiddeloven §§ 24 og 31, samt straffeloven kapittel 23.

føre til at elever faller ut av opplæringen og at elever velger å ikke møte av frykt for en uforutsigbar skolehverdag. Gode rutiner som ivaretar elevene og deres integritet vil bidra til å oppfylle skolens plikt til å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø.

Del 1: Retningslinjer for forebygging av ulovlig og/eller problematisk bruk av rusmidler

1.1 Formål

Formålet med det forebyggende arbeidet er å øke bevisstheten rundt ulovlig og/eller problematisk bruk av rusmidler blant elevene på skolen.

Ved å sette rus på agendaen i skolefelleskapet gjennom aktiviteter og ulike temaer, vil skolen legge grunnlaget for å skape et trygt og godt skolemiljø for alle elevene. Skolen skal ikke skyve noen elever fra seg, men må samtidig være tydelig på at misbruk av rusmidler ikke er forenlig med skolegangen.

Gjennom sitt forebyggende arbeid skal skolen ha som mål å bidra til at elevene utvikler en sunn og god holdning til bruk av rusmidler.

1.2 Rusteam

Skolen kan velge å ha et rusteam som arbeider for å hjelpe elever som har utfordringer knyttet til rus. Rusteamet kan tilby samtaler, kontakt med hjelpeapparatet i kommunen og videre oppfølging.

Rusteamet kan også ha arbeidsoppgaver på systemnivå, der det for eksempel følger med på situasjonen i skolen og har ansvar for holdningsskapende arbeid på skolen og i elevgruppen.

1.3 Skolens arbeid med forebygging

Organiseringen og driften av virksomheten skal gjøres på en slik måte at forebygging av ulovlig og/eller problematisk bruk av rusmidler står sentralt.

I det forebyggende arbeidet er det svært viktig at de ulike ansattes roller er tydelig definert – spesielt gjelder dette kontaktlærer, sosial-pedagogisk rådgiver og andre personer skolen anser at har nøkkelroller. God klasseledelse og faste prosedyrer for kontakt med foresatte vil også stå sentralt.

REKTORS ANSVAR:

OPPGAVE	NÅR?	STØTTESPILLERE
Sikre at skolen bruker fylket sine retningslinjer, og ved behov videreutvikle egne prosedyrer/handlingsplaner på skolen	Årlig – ved skolestart, og umiddelbart ved endringer i prosedyrer	Avdelingsledere og rådgivere
Informere ansatte om skolens retningslinjer og prosedyrer	Årlig – ved skolestart, og umiddelbart ved endringer i prosedyrer	Avdelingsledere og rådgivere Politiet Skolehelsetjenesten

AVDELINGSLEDERS ANSVAR:

OPPGAVE	NÅR?	STØTTESPILLERE
Gjennomføre aktuelle forebyggende tiltak. Se eksempler på tiltak her .	Gjennom hele skoleåret	Rådgivere AMU Skolehelsetjenesten Politiet

KONTAKTLÆRERS ANSVAR:

OPPGAVE	NÅR?	STØTTESPILLERE
Tydelig klasseledelse	Gjennom hele skoleåret	Avdelingsleder og rådgivere
Ta opp rus som tema i elevsamtalen ved skolestart og ved eventuell mistanke	Ved gjennomføring av elevsamtaler	Avdelingsleder og rådgivere

1.4 Støttespillere skolen kan benytte seg av

STØTTESPILLERE	HVA KAN DE BIDRA MED?	KONTAKTINFORMASJON
Konfliktrådet	Mekling mellom elever ved behov	https://www.konfliktraadet.no/soer-vest.311374.no.html
MOT	Kompetanseheving for de ansatte, samt ulike type programmer	https://www.mot.no/
KORUS - Kjentmann	Kompetanseheving for de ansatte	http://www.korus-stavanger.no/tidlig-innsats/kjentmann
Politiet	Bidra i forebyggende arbeid Avklare mistanke om ruspåvirket elev i skoletiden	Skolens politikontakt eller på tlf. 02800

Del 2: Håndtering av situasjoner hvor man mistenker eller vet at en elev er ruset i skoletiden

2.1 Formål

Formålet med denne prosedyren er at ansatte på skolen vet hva de skal gjøre i en situasjon hvor de mistenker eller vet at en elev er ruset i skoletiden. Dette skaper trygghet og forutsigbarhet i en situasjon som kan være vanskelig å stå i både for den ansatte, eleven og andre elever.

Når skolen mistenker eller vet at en elev er ruset i skoletiden, skal målet for arbeidet være at eleven blir rusfri. Dette målet skal oppnås på en måte som oppleves minst mulig inngripende for eleven.

2.2 Virkeområde

Prosedyren gjelder i situasjoner der det er mistanke om eller bekreftet at en eller flere elever er påvirket av rusmidler i skoletiden.

2.3 Hvordan gjenkjenne rusproblematikk

Ettersom bruk av rusmidler kan gi svært forskjellige symptomer avhengig av type rusmiddel, mengde rusmiddel og personlige forhold, kan det være vanskelig å kartlegge om en elev er ruset på skolen. Det er viktig at skolene utvikler kompetanse til å gjenkjenne rusproblematikk hos sine elever.

Det anbefales at skolene utvikler sin kompetanse i samarbeid med anerkjente fagressurser. I Rogaland fylkeskommune er [KORUS](#) og deres kjentmannsordning eksempler på fagressurser skolene kan benytte seg av.

2.4 Rustesting

Rustesting er et inngrep i elevens autonomi, og kan ikke gjennomføres uten opplyst samtykke fra eleven det gjelder. Dersom eleven er under 18 år må også elevens foreldre samtykke til rustesting. Samtykke fra både elev og foreldre må foreligge skriftlig – se [mal for samtykke til at skolen tester eleven](#) og [mal til samtykke til at skolen får tilgang til elevens testresultat](#).

Rustesting kan foregå på skolen. På den måten kan testing skje umiddelbart, og eleven vil miste minimalt med opplæring. Skolehelsetjenesten eller politiet kan være aktuelle samarbeidspartnere for å få til slik testing. Testing hos fastlegen kan også være et alternativ. Hver enkelt skole må ta stilling til hva som er mulig å få til.

Dersom eleven velger å teste seg, og har positiv test, har skolen mulighet til å bruke reaksjoner i [fylkeskommunens ordensreglement](#).

Skolens vurdering av situasjonen

Skolen må alltid gjennomføre en selvstendig vurdering av om det er forsvarlig at eleven deltar i opplæringen. Denne vurderingen må gjennomføres uavhengig av om mistanken skyldes rus, atferd eller annen form for ustabilitet.

Skolens vurdering må gjøre rede for hvorfor eleven eventuelt nektes adgang til ordinær opplæring, og forklare hva slags alternativ opplæring som tilbys.

Vurderingen må lagres i Elements

Skolen må lagre vurderingen i Sikker Sone i Elements, med tilgangskoden ES. Dette skyldes at skolens mistanke eller kjennskap til at eleven bruker rusmidler er sensitive opplysninger.

At skolens vurdering blir lagret er også viktig med tanke på elevens rettssikkerhet – skolen må i ettertid kunne dokumentere hvorfor eleven ikke har fått tilgang på ordinær undervisning. Det er imidlertid viktig at skolen ikke legger ved overskuddsinformasjon i denne vurderingen – det er tilstrekkelig at skolen dokumenterer hvorfor den tror/vet at eleven er ruspåvirket, og hvorfor skolen mener det er uforsvarlig at eleven mottar ordinær opplæring.

Vurderingen arkiveres med hjemmel i riksarkivarens forskrift § 7-28 (4) bokstav h.

Oppbevaring av tester og testresultater

Dersom en elev frivillig tester seg for ruspåvirkning er det svært viktig at både testen og testresultatene oppbevares på riktig måte. Dersom det er skolen selv som gjennomfører testing har skolen ansvaret for dette.

Selve testen skal destrueres umiddelbart etter avlest testresultat.

Testresultatet (uavhengig av om skolen gjennomfører testen selv eller om eleven har samtykket til at skolen får tilgang til resultatet) inngår i skolens vurdering av om det er forsvarlig at eleven mottar ordinær opplæring, og lagres derfor i Elements (som beskrevet over).

Tilgangsstyring i Elements

Det er rektor på den enkelte skole som bestemmer hvilke ansatte som har tilgang til kode ES i Elements. Det er derfor rektor sitt ansvar å sikre at det kun er de ansatte på skolen som har et behov for å se vurderingene som gjøres for de enkelte elevene som har denne tilgangen.

2.4.1 Vurderinger knyttet til rustesting som virkemiddel

I Rogaland skal det aldri gjennomføres rustesting uten at det foreligger et konkret og reflektert formål som ikke kan oppnås gjennom bruk av andre virkemidler.

Selv om opplyst samtykke fra eleven (og foreldre hvis eleven er under 18) vil utgjøre tilstrekkelig hjemmel til å gjennomføre rustesting, må skolen forsikre seg om at samtykket er reelt frivillig. Maktforholdet mellom skolen og eleven er ikke likeverdig, en elev vil kunne føle seg presset til å samtykke til rustesting. Det er skolens plikt å sørge for at eleven har fullstendig kjennskap til hva han/hun eventuelt samtykker til og at samtykket faktisk er frivillig.

I det at rustesting skal være reelt frivillig, ligger at eleven ikke skal oppleve negative sanksjoner for å nekte å gjennomføre en test. Hvis eleven opplever å bli straffet eller fratatt et gode hvis han/hun ikke samtykker til rustesting, er rustesting ikke frivillig.

Ettersom rustesting kan oppfattes som svært inngripende av eleven, skal skolen ha prøvd andre tilnærminger før testing finner sted.

2.4.2 Dersom eleven trekker tilbake sitt samtykke

Eleven kan når som helst, uten å oppgi grunn, trekke tilbake sitt samtykke. Det skal ikke være forbundet med negative sanksjoner for eleven å trekke tilbake samtykket.

2.5 Tiltak skolen kan tilby elever som trenger hjelp til å håndtere ulovlig eller problematisk bruk av rusmidler

Å hjelpe elever som har et problematisk forhold til bruk av lovlige eller ulovlige rusmidler kan være svært krevende, og er ikke en jobb skolen kan gjøre alene. Det beste er om det er mulig å få til et godt samarbeid mellom elev, foresatte og skolen. I mange tilfeller er det i tillegg nødvendig å koble på andre eksterne aktører, som f.eks. helsepersonell eller politi.

Skolene har erfaringsmessig vist til [disse tiltakene](#) som nyttige for elever som har utfordringer knyttet til rus. Det oppfordres til at skolene deler med hverandre i dette arbeidet fremover.

2.6 Prosedyre

ALLE ANSATTE som mistenker eller oppdager at en elev er påvirket av rusmidler sitt ansvar:

OPPGAVE	NÅR?	DOKUMENTASJON	STØTTESPILLERE
Melde fra til elevens kontaktlærer, rådgivere eller ledelsen ved skolen	Umiddelbart	Kan gjøres muntlig	Rådgivere Skolens ledelse

KONTAKTLÆRERS ANSVAR VED MISTANKE:

OPPGAVE	NÅR?	DOKUMENTASJON	STØTTESPILLERE
<p>Gjennomfører samtale med eleven for å kartlegge situasjonen</p> <p>Tilbyr eleven å bli satt i kontakt med rådgiver</p> <p>Informerer eleven om at skolen vil kontakte foresatte (dersom eleven er under 18 år). Er eleven over 18 år må eleven samtykke til at foresatte kontaktes.</p>	Samme dag, eventuelt påfølgende virkedag	<p>Kontaktlærer skriver notat fra samtalen med eleven.</p> <p>Husk å få med hvorvidt eleven ønsker å bli satt i kontakt med rådgiver eller ikke, og at eleven ble informert om at foresatte vil bli varslet (eventuelt at eleven samtykket til dette)</p> <p>Notatet lagres i Elements</p>	Avdelingsleder Rådgivere Rektor
Kontakter foresatte når eleven er under 18 år. Dersom eleven er over 18 år, kontaktes foresatte hvis eleven samtykker til dette.	Samme dag, eventuelt påfølgende virkedag		Avdelingsleder Rådgivere Rektor
Kontakter avdelingsleder	Samme dag, eventuelt		

	påfølgende virkedag		
Vurdere om det foreligger opplysningsplikt til barnevernstjenesten, se opplæringsloven § 15-3 andre ledd. For ytterligere forklaring av dette punktet, se egen beskrivelse i fylkeskommunens rutiner for varsling til Barnevernet			Avdelingsleder Rådgivere Rektor

AVDELINGSLEDERS ANSVAR VED MISTANKE:

OPPGAVE	NÅR?	DOKUMENTASJON	STØTTSPILLERE
Vurdere om det foreligger opplysningsplikt til barnevernstjenesten, se opplæringsloven § 15-3 andre ledd For ytterligere forklaring av dette punktet, se egen beskrivelse i fylkeskommunens rutiner for varsling til Barnevernet			

AVDELINGSLEDERS ANSVAR VED STERK MISTANKE:

De samme oppgavene som ved mistanke, og i tillegg:

OPPGAVE	NÅR?	DOKUMENTASJON	STØTTESPILLERE
Eleven gis ikke tilgang til verksteder eller aktiviteter der eleven kan være til	Umiddelbart	Notat i Elements	Kontaktlærer Rådgivere Miljøarbeider Helsesykepleier

skade for seg selv eller andre. I disse timene gis eleven alternativ undervisning.			Politiet Fastlege Lokalt innsatsteam
Tilgang gis når skolen mener det er forsvarlig.			

REKTORS ANSVAR VED BEKREFTET MISTANKE:

De samme oppgavene som avdelingsleder har ved mistanke og sterk mistanke, og i tillegg:

OPPGAVE	NÅR?	DOKUMENTASJON	STØTTESPILLERE
Vurdere umiddelbare tiltak – f.eks. hjelpetiltak eller sanksjoner etter ordensreglementet.	Samme dag/ påfølgende dager	Noen sanksjoner i ordensreglementet krever enkeltvedtak. Se ordensreglementet for saksbehandlingsregler.	Rådgivere Avdelingsleder Helsesykepleier Lokalt innsatsteam Barnevernet Politiet
<i>Dersom andre tiltak ikke vurderes å kunne være tilstrekkelige:</i> Kontakte politiet og be om støtte.	Samme dag/ påfølgende dager		Politiet

REKTORS ANSVAR VED ALVORLIGE SAKER:

Med alvorlige saker menes f.eks. mistanke eller kunnskap om salg på skolen, saker som har medført skade på elev eller ansatte eller mediesaker.

OPPGAVE	NÅR?	DOKUMENTASJON	STØTTESPILLERE
Kontakte politiet	Samme dag eller påfølgende dager		Politiet
Informere fylkets opplærings sjef	Samme dag/ påfølgende dag		Rådgivere Ledergruppe Verneombud Fylkets opplærings sjef Fylkesadvokaten

			Kommunikasjons- avdelingen
Evaluere håndteringen av saken sammen med støttespillerne	Så fort som mulig		Rådgivere Ledergruppe Verneombud Fylkets opplæringssjef Fylkesadvokaten Kommunikasjons- avdelingen

Retningslinjer for forebygging, mistanke om og bruk av rusmidler

Skolen arbeider med rusforebyggende arbeid gjennom skolemiljøutvalget og skolens VIP-team.

Formålet med det forebyggende arbeidet er å øke bevisstheten rundt ulovlig og/eller problematisk bruk av rusmidler blant elevene på skolen.

Ved å sette rus på agendaen i skolefelleskapet gjennom aktiviteter og ulike temaer, vil skolen legge grunnlaget for å skape et trygt og godt skolemiljø for alle elevene. Skolen skal ikke skyve noen elever fra seg, men må samtidig være tydelig på at misbruk av rusmidler ikke er forenlig med skolegangen.

Gjennom sitt forebyggende arbeid skal skolen ha som mål å bidra til at elevene utvikler en sunn og god holdning til bruk av rusmidler.